

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№10
2025

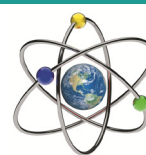
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 53 sahifa,
1-oktyabr, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

*Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARIDA SUITSIDAL XULQ-ATVORNI KAMAYTIRISHDA PSIXOKORREKSIYA DASTURLARINING SAMARADORLIGI VA IJTIMOY AHAMIYATI.....	8
Tursunova Ozoda Abdullayevna	
O'ZBEKISTONNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI: FUQAROLIK JAMIYATI.....	14
Abdikadirov Umidjon Ruzbayevich	
TALABALARDA KASBIY MOTIVATSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI	18
Ayakulov Ulug'bek Abdug'affor o'g'li	
TALABALARDA LIDERLIK XUSUSIYATINING NAMOYON BO'LISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI.....	22
Sobitova Shaxnoza Shokir qizi	
O'SMIRLARDA TURLI XIL YOT G'OYALARGA BERILISHNING AYRIM IJTIMOY-PSIXOLOGIK MASALALARI	27
Tulyaganova G.O.	
IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLARDAGI O'QUVCHILARNING O'QUV MOTIVATSIYASI VA STRESS DARAJASI MUNOSABATI.....	31
Xodjayeva Dilnovoz Djumoyevna	
OILA-TURMUSH DOIRASIDAGI VOYAGA YETMAGANLAR ORASIDA JINOYATLARNING KELIB CHIQISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI SHAXSNING HULQ-ATVORIDAGI XUSUSIYATLARI	36
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna	
PSIXOGISTALOGIYANING YANGI YO'NALISH SIFATIDA YUZAGA KELISHI ZARURATI VA ILMIY ASOSLARI	41
Azimov.J.S., Melibayeva R.N.	
KONSTRUKTIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA LIDERLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	44
Kurbonova Mushtariybegim Baxtiyorjon qizi	
BO'LAJAK KASB TA'LIMI O'QITUVCHILARIDA KASBIY IDENTIFIKATSIYANI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	47
Kurbonov Munis Umirbekovich	

BO'LAJAK KASB TA'LIMI O'QITUVCHILARIDA KASBIY IDENTIFIKATSIYANI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Kurbonov Munis Umirbekovich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti,
Pedagogika va psixologiya kafedrasida mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida kasbiy identifikatsiyaning shakllanish jarayoni psixologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Kasbiy identifikatsiyaning nazariy asoslari, uning mohiyati va zamonaviy talablari yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak pedagoglarning kasbiy "Men" konsepsiyasini shakllantirishda motivatsiya, refleksiya, qadriyatlar tizimi va ijtimoiy-madaniy omillarning ahamiyati ko'rsatib berilgan. Amaliy tavsiyalar sifatida kasbiy treninglar, mentorlik va psixologik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy identifikatsiya, bo'lajak o'qituvchi, psixologik mexanizmlar, motivatsiya, refleksiya.

Abstract: This article analyzes the process of forming the professional identity of future vocational education teachers from a psychological perspective. The theoretical foundations and modern approaches to professional identity are highlighted. Special attention is paid to motivation, reflection, value systems, and socio-cultural factors that influence the formation of the professional self-concept. Practical recommendations such as professional trainings, mentorship, and psychological support mechanisms are proposed.

Key words: professional identity, future teacher, psychological mechanisms, motivation, reflection.

Аннотация: В данной статье анализируется процесс формирования профессиональной идентичности будущих преподавателей профессионального образования с психологической точки зрения. Освещены теоретические основы и современное понимание профессиональной идентичности. Особое внимание уделяется мотивации, рефлексии, системе ценностей и социально-культурным факторам, влияющим на формирование профессионального «Я». В качестве практических рекомендаций предложены профессиональные тренинги, наставничество и психологическая поддержка.

Ключевые слова: профессиональная идентичность, будущий преподаватель, психологические механизмы, мотивация, рефлексия.

KIRISH

Global ta'lim tizimida kechayotgan o'zgarishlar pedagogik jarayonda nafaqat metodik yondashuvlarni, balki o'qituvchining shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ham yangicha talqin etishni talab qilmoqda. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilari uchun kasbiy identifikatsiya jarayoni ularning professional faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishda muhim psixologik omil sifatida namoyon bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kasbiy identifikatsiyasi psixologiya va pedagogika fanida keng muhokama qilingan masalalardan biridir. XXning o'rtalaridan ushbu shaxsiy fenomen va kasbiy asrning markaziy toifasiga aylangan. Tadqiqotlardagi tadqiqotlar, shakllanish jarayonlari, ijtimoiy-madaniy jarayonlarning ta'siri va usullari.

Eng avvalo, E Erikson identifikatsiyasini shaxsiyatdagi determinant sifatida ko'rib, uni "shaxsning o'zini jamiyatdagi o'rni uyg'unlashtira olish" bilan ta'riflaydi. Unga ko'ra, kasbiy identifikatsiya – bu insonning o'zini

ma'lum kasb egasi sifatida anglash jarayonidir, va u shaxsiy hamda ijtimoiy munosabatlar uyg'unligida shakllanadi.

E.A.Klimov (2004) kasbiy identifikatsiyani shaxsning kasbga moslashuvi va unda o'zini topish jarayoni sifatida izohlab, "inson – kasb – jamiyat" uchrashuvini umumiy model sifatida taklif etadi. Unga ko'ra, bo'lajak o'qituvchilar tabiiy kasbiy bilim va ko'nikmalarini kasbni egallashlari, balki "Men" konsepsiyasini ham egallashlari zarur. Bu korxona kasbiy identifikatsiyaning milliy individual, balki ijtimoiy kontekstda ham rivojlanishini ko'plab.

Yu. P. Povarenkov kasbiy identifikatsiyani shaxsning professional ishlab chiqarish ongli tashkil etishi, o'zini kasb bilan bog'lab his qilish va shu asosda o'z hayotiy maqsadlarini belgilashga muvofiq izohlaydi. Uningcha, identifikatsiya jarayoni faqat nazariy bilimlar emas, balki real faoliyat jarayonida, ya'ni amaliyotda mustahkamlanadi.

L.B. Shneyder kasbiy identifikatsiyani professional "Men" tushunchasining rivojlanishi deb bilib, uning turlari va dinamikasini tasniflaydi. U pedagoglarda identifikatsiya to'rtta turda namoyon bo'lishini ta'kidlaydi: ochiq-barqaror, tashqi-barqaror, ochiq-nobarqaror va tashqi-nobarqaror identifikatsiya. Bu tasnif bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida qaysi psixologik mexanizmlarga e'tibor qaratishga yordam beradi.

E.P.Ermolayeva (2017) professional identifikatsiyani ko'p qirrali xossa sifatida baholab, uni "reallikdagi kasbiy tajriba" bilan "ideal kasbiy obraz" o'rtasidagi uyg'unlik jarayoni deb talqin etadi. Unga ko'ra, talabalarda identifikatsiya jarayonida real va ideallashgan tasavvurlar muvozanatda bo'lishi kerak.

Xorijiy ham kasbiy identifikatsiya masalasiga katta e'tibor qaratadi. Masalan, Amott (2018) ta'lim jarayonidagi murakkab o'zgarishlardagi o'qituvchilarda kasbiy identifikatsiya ko'proq narrativ (hikoya qilish, o'z hayotiy tiklanishni qayta talqin qilish) orqali natijalarni ta'kidlaydi. Olsen va Buchanan (2017) esa o'qituvchilarni tayyorlashda undan "hamma narsani qilish" talab qilinishi, natijada kasbiy identifikatsiya jarayoni murakkablashib ketishini ko'proq.

Ushbu manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasbiy identifikatsiya – bu shaxsning o'z kasbiga bo'lgan munosabati, uning kasbiy qadriyatlari, motivatsiyasi va refleks uyg'unlashgan murakkab texnika jarayonidir. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida ishlab chiqarish jarayonini chuqur o'rganish professional tajriba tashkil etishning kafolatidir.

Kasbiy identifikatsiya mohiyati va nazariy asoslari

Kasbiy identifikatsiyalashi ko'p qirrali bo'lib, u shaxsning o'zini tanlagan kasb bilan uyg'unlashtirish jarayoni, kasbiy rol va "Men" konstruksiyasining bir-biriga moslashuvini ifodalaydi. Bu jarayon davlat kasbiy mahoratni egallash, balki shaxsning kasbiy qadriyatlarini, o'zo anglashini va ijtimoiy rollarini kuzatishni ham o'z ichiga oladi.

Psixologiya fanida identifikatsiya termini birinchi marta Z.Freyd asarlarida qo'llangan bo'lib, u uni shaxsiyning boshqa bilan o'zini qiyoslash, o'xshashlik asosida o'zini anglash jarayoni sifatida talqin etgan. yangi E.Erikson bu rivojlanishni rivojlantirish, uni shaxsiy hayotiy davrlardagi shaxsiy psixososial natijalarni yengib o'tishi jarayoni bilan bog'lagan. Eriksonning ta'rifi yukoricha, ayniqsa o'spirinlik va yoshlik kasbiy identifikatsiya shaxsiy muhim mezonni qiladi.

Kasbiy identifikatsiyaning tekshiruvini, u shaxsning o'zini ma'lum bir kasb vakili sifatida anglashini, kasbiy ishlab chiqarishni mahoratga tayyorligini va o'z kasbiy rolini jamiyatda o'zlashtirishini ifodalaydi. Shu bois ko'plab tadqiqotchilar uni shaxsiylashtirish va ijtimoiy identifikatsiyaning o'ziga xos sintezi deb baholaydi.

L.B.Shneyder ning fikricha, kasbiy identifikatsiya – bu personalning professional "Men" obrazi va uning real faoliyatidagi o'zini boshqarishi o'zida uyg'unlikdir. U shaxsning kasbiy resurslari, qadriyatlari va motivlari asosidagi shakllanadi va dinamik jarayon bo'lib, shaxsiy maqsadlarda o'zgarib ketadi.

E.A.Klimov kasbiy identifikatsiyani insonning "men kimman?" savoliga kasbiy faoliyat kontekstida javob berishi sifatida talqin qiladi. Uningcha, har bir mutaxassisda kasbiy "Men" obrazi mavjud bo'lib, bu obraz o'z kasbini qadrlash, unda o'zini topish va jamiyatga foydali bo'lish orqali mustahkamlanadi.

Yu.P.Povarkov kasbiy identifikatsiyani shaxsning professional ishlab chiqarish ongli ravishdagi tashkil etishi va shu orqali o'zini jamiyatda namoyon etish sifatida ko'radi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kasbiy identifikatsiya jarayonida bir nechta muhim komponentlar ajratib ko'rsatish:

Kasbiy motivatsiya – shaxsiy kasb tanlash va unda faoliyat yuritishga bo'lgan ichki munosabatlari.

Qadriyatlar tizimi – o'qituvchining ta'lim, bilim va tarbiyaga bo'lgan munosabati.

Refleksiya – shaxsning o'z kasbiy rivojlanishini baholash.

Ijtimoiy identifikatsiya – jamiyat tomonidan berilgan kasbiy rol va maqomni qabul qilish.

Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida kasbiy fiksatsiya, ayniqsa, chunki sud jarayonining pedagogik faoliyati muhim bilim berish, balki talabalarda kasbga bo'lgan motivatsiya va jismoniy shaxslarga ham bevosita ta'sir

ko'rsatadi. Buning uchun kasbiy identifikatsiya – bu faqat shaxsiy jarayoni emas, balki ijtimoiy-pedagogik tizimning ham muhim qismidir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilari uchun kasbiy identifikatsiya jarayoni - bu shaxsiy pedagogik faoliyatga tayyorlanish jarayonida o'zini kasbiy vakil sifatida anglash, kasbiy "Men" konsepsiyasini rivojlantirish va uni real ta'limiy amaliyotda ko'rish bosqichidir.

1. Kasbiy identifikatsiyalash bosqichlari

Orientatsion bosqich (talabalikning dastlabki yillari)

Talaba o'zini qanday kasb egasi sifatida tasavvur qiladi, umumiy motivatsion shakllanadi.

Bu davrda o'quvchi kasb haqida ko'proq nazariy bilim oladi, lekin hali to'liq kasbiy rolga kirmagan bo'ladi.

Integration bosqich (o'quv jarayoni va amaliyot davri)

Talaba o'quv amaliyotlari orqali kasbning real talablarini ko'radi.

Kasbiy "Men" konsepsiyasi shakllanadi va o'z faoliyati bilan qiyoslash boshlanadi.

Stabilizatsiya bosqichi (bitiruv va qayta ish holati)

Shaxs o'zini mutaxassis sifatida anglaydi, kasbiy xususiyatlarini shakllantiradi.

Kasbiy identifikatsiya tus oladi, lekin ishtirok etishda davom etadi.

2. Psixologik tahlil

Kasbiy identifikatsiya jarayoniga yordam: kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Motivatsion baholash: kasbni tanlash sabablari, o'qituvchilikni ijtimoiy qadriyat sifatida qabul qilish.

Refleksiya: talabaning o'z kuchiga, bilim va ko'rinishni baholay olishi.

Ijtimoiy muhit: o'qituvchilar, ustozlar, mentorlar va talabalik jamoasi ta'siri.

Shaxsiy qadriyatlar: ta'limga, bilimga va pedagogik mehnatga bo'lgan munosabat.

3. Kasbiy identifikatsiyaning aniqlashda ta'lim jarayonining roli

Kasb ta'limi yo'nalishidagi talabalar uchun:

Nazariy fanlar kasbiy bilimlarning asos manbai bo'lsa,

Amaliy mashg'ulotlar va ishlab chiqarish amaliyoti identifikatsiyaning real maydonidir.

Masalan, texnologik ta'lim yo'nalishida o'ziga xos talabga ega milliy nazariy bilimlarni, balki kasbiy ko'nikmalarni o'quv ustaxonalari, maktablar yoki kollejlarda amaliyotida o'z ishlab chiqarish. Shu orqali u'zini qanday o'qituvchi sifatida tasavvur qiladi va kasbiy "Men" obrazini mustahkamlaydi.

4. Qiyinchiliklar

Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida kasbiy identifikatsiyaning aniqlashda ba'zi aniqlash ham yordam:

Kasbga motivatsiyaning yetarli bo'lishi.

Ta'lim tizimidagi tezkor o'zgarishlar bilan moslashish muammolari.

O'zini va refleksiyaning darajasida rivojlanmaganligi.

Psixologik qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining sustligi.

5. Yakuniy natija

Kasbiy identifikatsiyaning yutuqlarni ishlab chiqarish talaba o'zini milliy kasb egasi sifatida anglaydi, balki kasbiy foyda ongli, maqsadli va mas'uliyat bilan amalga oshirish. Shu bois kasb-hunar ta'limi yo'nalishidagi o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida yordam vositalarini ishlab chiqarish, refleksiya va motivatsiyani kuchaytirish zarur.

Psixologik mexanizmlar

Kasbiy identifikatsiya jarayoni murakkab ixtisoslashtirish bo'lib, u shaxsiyning'zinigi kasb egasi sifatida o'z anglashni kasbiy va rollarni o'zlashtirishini ta'minlash. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida bu jarayonni amalga oshirish uchun bir qator mexanizmlar faoliyat ko'rsatmoqda.

1. Motivatsiya

Motivatsiya identifikatsiyaning kasbiy harakatini kuchidir. Bo'lajak o'qituvchi o'z kasbini o'zgartirish va unda faoliyat yuritishda ichki tashkilot va tashkilotga talab qilish tayanadi.

Ichki motivatsiya – bilim olishga yordam, pedagogik faoliyatdan tiklanish, shaxsiy qoniqish.

Tashqi motivatsiya – ijtimoiy maqom, moddiy rag'bat, ota-ona yoki jamiyat talabiga moslashish. Shaxsning ichki motivatsiyasi kuchli bo'lsa, kasbiy identifikatsiya yanada mustahkamlash bo'ladi.

2. Refleksiya

Refleksiya - shaxsiy o'zini kasbiy faoliyatida harakati, harakati va o'z nazoratini ongli boshqarishidir. Talabalar o'quv va pedagogik amaliyotda o'zini qandaydir o'qituvchi sifatida tasavvur qiladi va bu jarayonda refleksiya asosiy rol o'ynaydi. Refleksiyaning kasbiy "Men" obrazining rivojlanishi uchun zarurdir.

3. Qadriyatlar tizimi

Kasbiy identifikatsiya xususiylashtirish tizimiga bevosita bog'liq. Bo'lajak o'qituvchi uchun ta'lim, bilim, tarbiya, ijtimoiy mas'ullik qadriyatlari bo'lib xizmat qiladi. Agar talaba ushbu xodimlarni o'zining shaxsiy odamlari bilan uyg'unlashtira olsa, identifikatsiya jarayoni hosil kechadi.

4. Identifikatsiya

Kasbiy identifikatsiya jarayonida shaxsiy shaxs sifatida berilgan kasbiy rolni qabul qiladi. O'qituvchilik kasbi yuqori darajadagi boshlang'ich ega bo'lgani uchun talaba asta-sekin o'zini jamiyat oldida mas'ul mutaxassis sifatida ko'ra oladi. Mentorlar, ustozlar, o'qituvchi jamoalari va talabalar guruhi bu jarayonda katta ta'sir ko'rsatadi.

5. O'zini anglash (o'z-o'zini anglash)

Kasbiy identifikatsiya shaxsiyning umumiy "Men" konstruksiyasining tuzilishiga ko'ra namoyon bo'ladi. Shaxs o'zini "kelajakdagi o'qituvchi" sifatida qabul qilish, bu obrazni real bilan qiyoslab borishi zarur. Shunda u o'zini kasbga moslashtira oladi.

6. Ijtimoiy-madaniy tarzda

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy identifikatsiyasiga milliy qadriyatlar, madaniyat, ta'lim tizimidagi jarayonlar va jamiyatdagi pedagog kasbining nufuzi ham kuchli ta'sir qiladi. Masalan, O'zbekistonda ta'lim sifatiga katta e'tibor qaratilishi bo'lajak o'qituvchilar motivatsiyasini oshiruvchi ijtimoiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Psixologik mexanizmlar bir-biri bilan uzviy bog'liq holda ishlaydi. Motivatsiya shaxsni kasbga undasa, unga o'z tiklash yordam beradi; kadrlar tizimini identifikatsiyani mustahkamlash, esa ijtimoiy identifikatsiya qilish. Shu bois bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini ishlab chiqarishda ishlab chiqarish mexanizmlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

Amaliy tavsiyalar

Bo'lajak ta'limi o'qituvchilarida kasbiy identifikatsiyani balki mashg'ulot nazariy bilimlar, amaliy kasb-hunar-psixologik qo'llab-quvvatlash va shaxsiy biznes strategiyalari orqali ham amalga oshirish. ishlab chiqarish jarayonini samarali tashkil etish uchun bir qator tavsiyalar keltiriladi:

1. Kasbiy motivatsiyani rivojlantirish

Talabalarga o'qituvchilik kasbinig ijtimoiy ahamiyati haqida muntazam targ'ibot ishlari olib borish.

Amaliy mashg'ulotlarda "nima uchun men o'qituvchi bo'lishni xoxlayman?" mavzuda muhokamalar olib borish.

Talabalarining ichki motivatsiyasini ishlab chiqarish uchun o'qituvchilar bilan uchrashuvlar tashkil etish.

2. Refleksiyani kuzatish

Har bir dars yoki amaliyotdan so'ng talabalarni o'z tajribasidan tahlil qiladi.

"Kundalik refleksiya daftari" yo'lga qo'yish - unda talabalar o'z yutuq va kamchiliklarini yozib boradilar.

Psixologik treninglarda "rol o'ynash" metodidan tajriba, o'qituvchi va o'quvchi o'ziga tegishli muloqot modellashtirish.

3. Mentorlik va ustoz-shogird yo'naltirilgan

Har bir talabaga tajribali o'qituvchi yig'ish.

Mentorlar milliy kasbiy, balki texnika qo'llab-quvvatlashni ham ta'minlashi kerak.

O'z tajribalarini talabalarga hikoya qilish orqali kasbiy "Men" obrazini kuzatishda yordam berish.

4. Psixologik trening va seminarlar

Stressga quvvatlikni tiklash bo'yicha treninglar tashkil etish.

Konfliktologiya va kommunikativ ko'rinishni rivojlantirish uchun amaliy mashg'ulotlar o'tkazish.

Kasbiy motivatsiyani yaratishga va psixodrama yoki art-terapiya anglashdan keyin qayta ishlash.

5. Kasbiy qadriyatlarni singdirish

Ta'lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga erishish darslarni tashkil etish.

Talabalarga "ideal o'qituvchi obrazi"ni topshirig'ini berib, uni real faoliyat bilan solishtirish.

O'qituvchilik kasbining axloqiy-me'yoriy faoliyatini muhokama qilish uchun maxsus seminarlar o'tkazish.

6. Ta'lim amaliyotini tozalash

Talabalarining pedagogik amaliyotini real maktab yoki kollej tashkil etish.

Amaliyot talabalarni kichik yoki dars ishlanmalari bilan mustaqil ishlashga jalb qilish.

Amaliyot yakunida tajriba almashish va suhbatlari o'tkazish uchun davra suhbatlari.

Amaliy tavsiyalar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak ta'limi o'qituvchilarida kasbiy identifikatsiyani kasb faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmasdan, xavfsizlik motivatsiyasi, refleksiyasi, odamlari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni rivojlantirishga ham bog'liq. Shu bois o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash, mentorlik tizimi va amaliy faoliyatni uyg'unlashtirish talab qilish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bu nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida kasbiy identifikatsiya jarayoni - bu shaxsiy kasb tanlash, yuqori kasbiy rolni o'zlashtirish va o'zini o'ziga xos tarzda anglashini ta'minlaydigan murakkab texnika hodisasidir.

Kasbiy identifikatsiyaning motivatsiyasi shaxsiyatning "Men" konsultatsiyasini boshqarish, soliq tizimi va refleksiyasi bilan uzviy bog'liqdir. Bu jarayon davomida individual bilan birga ijtimoiy-madaniy ta'siri ostida kechadi. shaxsiy, o'qituvchilik kasbining jamiyatdagi nufuzi, ta'lim tizimidagi jarayonlar, mentorlarning ta'siri identifikatsiyaning ustki qismida muhim rol o'ynaydi.

Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy identifikatsiyasini rejalashtirishda uch bosqichga:

Orientatsion bosqich – talabalikning dastlabki yillari;

Integration bosqich – o'quv jarayoni va amaliyot davri;

Stabilizatsiya bosqichi – bitiruv va kasbiy faoliyatning amalga oshirilishi.

Kasbiy identifikatsiya jarayonining texnologik mexanizmlari – motivatsiya, refleksiya, omillar tizimi va ijtimoiy identifikatsiya – bir-biri bilan uyg'un holda ishlaydi. Shu bois ularni maqsadli rivojlantirish zarur.

Amaliy tavsiyalar shuni ko'rsatishki, kasbiy identifikatsiyani samarali kuzatish uchun:

motivatsion xususiyatni,

aks ettirishlar rivojlanmoqda,

mentorlik aniq yo'lga qo'yish,

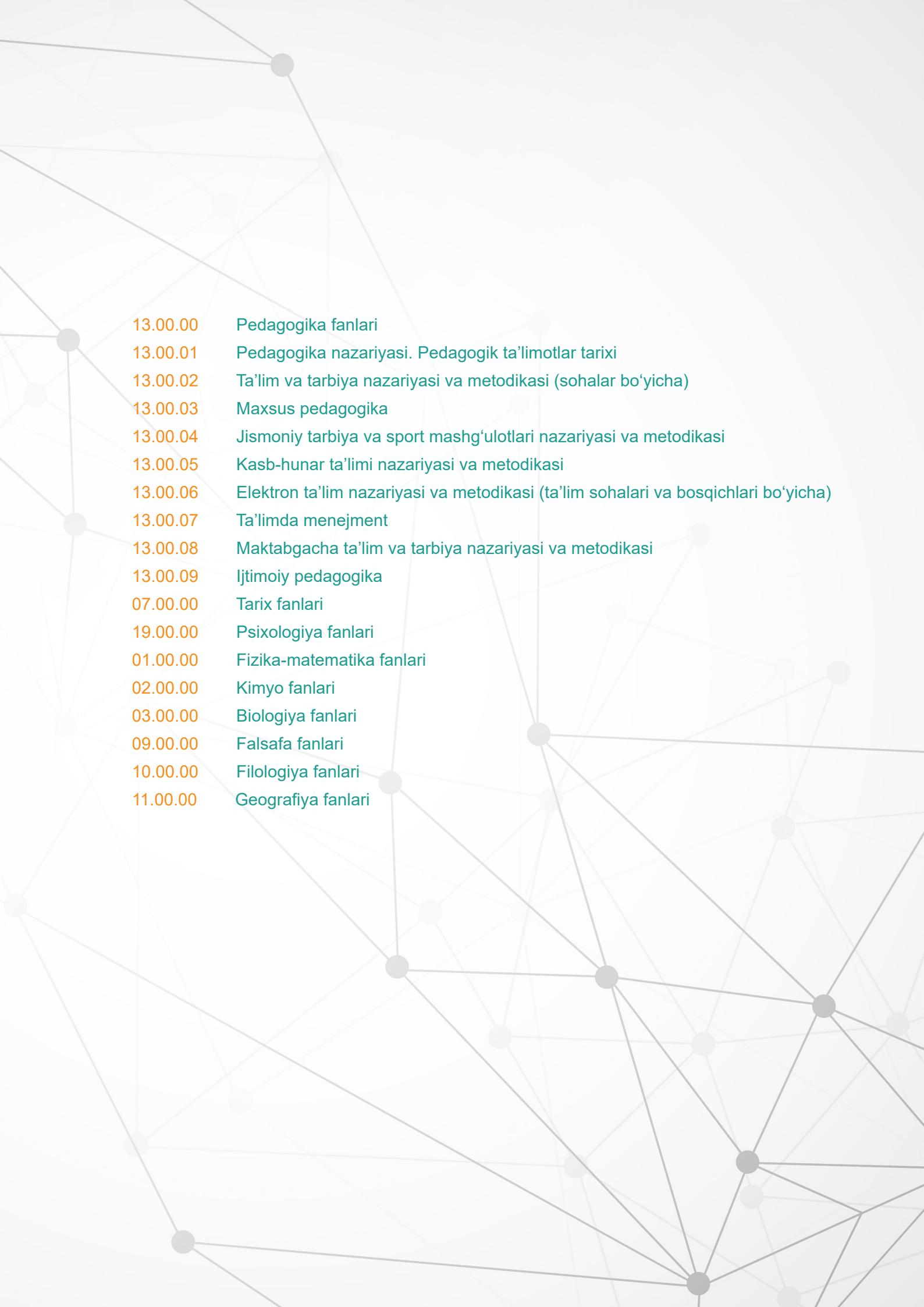
davolash treninglar o'tkazish,

ta'lim amaliyotini real sharoitlarda tashkil etish muhim narsa ega.

Umuman olganda, bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida identifikatsiyani tekshirish - sud jarayoniga tegishli pedagogik faoliyatni belgilovchi jismoniy mehnat shartidir. Buning uchun ushbu jarayonni ilmiy asosda o'rganish va amaliy qo'llab-quvvatlanadigan shaxsiy shaxsiy, balki jamiyat miqyosida ham ishlab chiqarishdan biri bor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Erikson, E. H. (1968). O'ziga xoslik: Yoshlik va inqiroz . Nyu-York: W. W. Norton & Company.
2. Klimov, E. A. (2004). Kasbiy o'zini o'zi belgilash psixologiyasi . Moskva: Akademiya.
3. Shneyder, LB (2007). Kasbiy identifikatsiya: nazariya, eksperiment, trening . Moskva: "MPSP" nashriyot uyi.
4. Povarenkov, Yu. P. (2013). Kasbiy shaxsni rivojlantirish psixologiyasi. Moskva: PER SE.
5. Ermolaeva, E. P. (2017). O'qituvchining kasbiy shaxsi: tuzilishi va dinamikasi. Moskva universiteti byulleteni. 14-seriya. Psixologiya , 2(1), 45–58.
6. Amott, K. (2018). O'qituvchining shaxsiyati va kasbiy rivojlanishi: Amaliyotda hikoyalar. O'qitish va o'qituvchilar ta'limi , 72, 1–10.
7. Olsen, B. va Buchanan, R. (2017). "Hamma sizdan hamma narsani qilishingizni xohlaydi": O'qituvchilarning kasbiy shaxsiyatini rivojlantirishni o'rganish. O'qituvchilar ta'limi jurnali , 68(2), 177–190.
8. Gee, J. P. (2000). Identifikatsiya ta'lim sohasidagi tadqiqotlar uchun analitik ob'ektiv sifatida. Ta'lim sohasidagi tadqiqotlar sharhi , 25(1), 99-125.
9. Beijgaard, D., Meijer, P. C. va Verloop, N. (2004). O'qituvchilarning kasbiy shaxsi bo'yicha tadqiqotlarni qayta ko'rib chiqish. O'qitish va o'qituvchilar ta'limi , 20(2), 107–128.
10. Venger, E. (1998). Amaliyot jamoalari: o'rganish, ma'no va o'ziga xoslik . Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti.
11. Vygotskiy, L. S. (1978). Jamiyatdagi aql: yuqori psixologik jarayonlarning rivojlanishi . Kembrij, MA: Garvard universiteti nashriyoti.
12. Markova, A. K. (1996). Professionallik psixologiyasi . Moskva: Znanie.
13. Xu, X. (2013). O'qituvchi shaxsini shakllantirishning murakkabliklari: hikoya so'rovi. O'qituvchilar va o'qitish: nazariya va amaliyot , 19(4), 450–465.
14. Korthagen, F.A.J. (2017). O'qituvchilarni o'rganishga oid noqulay haqiqatlar: kasbiy rivojlanish sari 3.0. O'qituvchilar va o'qitish , 23(4), 387–405.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.